

DEMOCRATISCH *kunstkijken*

VISIBLE THINKING MET JONGEREN

AUTEUR: PATRICK VERHOEVEN // VO 6

Als jongere ben ik ooit verlicht door kunst en hierdoor werd ik een 'ander mens'. Deze gebeurtenis vond plaats in Italië waar ik als zestienjarige met mijn moeder een aantal Toscaanse steden bezocht. Deze bescheiden Grand tour heeft mij bekeerd tot de kunsten. Het was hier dat ik dermate geprikkeld werd en langzaam maar zeker van outsider een insider ben geworden.

Kunstkijken met 4-VWO in het Bonnefantenmuseum. Foto: Patrick Verhoeven

Veel jongeren zijn als ze op het voorgezet onderwijs komen outsider op kunstgebied. De docenten hopen via beeldende vorming te bereiken dat de jongere insider wordt. Tijdens kunstbeschouwing wordt de jongeren geleerd om naar een oordeel toe te praten, maar zo'n analyse van het kunstwerk leidt op zichzelf niet tot het genot dat de jongere eraan kan beleven. Tussen jongeren en beeldende kunst bestaat vaak een moeilijke relatie. Jongeren zien deze vorm van cultuur als Kunst met de grote K dat ver van hun belevingswereld af staat. Ze kunnen zich er niet of nauwelijks mee identificeren. Het kunstmuseum wordt daardoor gezien als een

lvoren toren dat vage kunst toont. Hier hebben ze niks te zoeken! Dit terwijl het kunstmuseumbezoek van grote betekenis voor hen kan zijn door de visuele en fysieke confrontatie met het kunstwerk op zaal. Van kunst gaat een instrumentele werking uit. Het ding-op-zich is een uiting en samenbundeling van ideeën en intenties dat het denken activeert en vragen oproept, het is een geschikt artefact om gesprekken en discussies op gang te brengen.

THINKING ROUTINES

Tijdens mijn stage in het Bonnefantenmuseum te Maastricht ben ik in aanraking gekomen met een andere methode om naar kunst te kijken. *Visible Thinking*, een methode dat het denken zichtbaar maakt middels *Routines*. Ik werd direct gegrepen door de toegankelijkheid ervan. Deze Thinking Routines zijn korte ministrategieën die de kracht van kunst gebruikt en het denken hierover zichtbaar maakt. De Visible Thinking-methodes zijn ontwikkeld door Harvard Project Zero, een onderzoeksgroep in educatie, en hebben op het eerste gezicht veel overeenkomsten met de oudere Visual

"DEZE 'NIEUWE' KIJKMETHODE VRAAGT GEEN SPECIFIEKE VOORKENNIS"

Thinking Strategies (VTS). Deze hebben dan ook als inspiratie gediend voor Project Zero (ter observatie in het MoMA New York) om Visible Thinking te ontwikkelen. Terwijl VTS gebaseerd is op het stellen van drie open vragen, bestaan er meer dan twintig verschillende Thinking Routines, afhankelijk van de gewenste denkstrategie. Deze Routines kun je zowel mondeling als schriftelijk toepassen en naar gelang het niveau van je doelgroep inzetten en combineren.

KUNSTMUSEUM

De gemiddelde museumbezoeker kijkt negen seconden naar een kunstwerk, maar door Visible Thinking toe te passen kijk je al gauw vijftien minuten, een vorm van *Slow Looking*. Vaak wordt kunst beschouwd vanuit de materiële verschijningsvorm waarbij de beelddaspecten worden benoemd. Dit vergt kennis van zaken. Deze ‘nieuwe’ kijkmethode vraagt van de jongeren geen specifieke voorkennis. Het gaat om het ontdekken en ervaren van de complexiteit van het kunstwerk. De Routines zijn de tools waarmee deze interactie kan worden aangegaan en de jongere wordt uitgedaagd om dieper en meer doordacht over het kunstwerk na te denken. Door de Thinking Routines toe te passen in een museale omgeving wordt het kunstkiijken een sociale- en collectieve inspanning en krijgt het bezoek meer betekenis. Hier, in het kunstmuseum, wordt een cultuur van denken gecreëerd, een bewustzijn voor het groeps- en individuele denken. Daarnaast stimuleert het oog in oog staan met originele kunstwerken meer de beleving dan een reproductie in het klaslokaal. De fysieke museumruimte is hierop van invloed. Dit maakt het kunstwerk aangenamer en meer onvergetelijk.

KIJKINTELLIGENTIE

Eén van de meest toegankelijke Routines is *See-Think-Wonder* waarbij de beschouwer een zorgvuldige en doordachte observatie van het kunstwerk maakt en deze deelt met de anderen. Anderen vallen andere dingen op en de gezamenlijke kijkintelligentie wordt hierdoor geactiveerd. Hoe langer je kijkt en doorvraagt, hoe meer je ziet. En mochten er nog overgebleven vragen zijn, dan kunnen deze worden beantwoord door de (museum)docent. Andere Routines zijn onder andere *Headlines*, een methode waarbij de essentie van het kunstwerk in een krantenkop wordt weergegeven, en *Percieve, Know, Care about*, een routine waarbij verschillende standpunten worden onderzocht gezien vanuit het betreffende kunstwerk.

PRIKKEL

Vanuit deze democratische manier van kunstkiijken, waarbij de (museum)docent als coach optreedt en zich neutraal opstelt, gaat een stimulerende werking uit en daardoor zijn de jongeren meer betrokken. Er wordt niet naar een oordeel gepraat. De fantasie regeert en er is geen goed of fout. Bij jongeren die normaal gesproken een aversieve houding hebben naar beeldende kunst kan er waardering ontstaan en wordt er een (tijdelijk) conversieve houding gecreëerd. De kiem voor de insider is gelegd. Volgens de *traumatische theorie van het esthetische leren* (David H. Hargreaves) kan kunst voorwaarde scheppen als een eerste stap in

een veranderd kijk- en denkproces. Een proces waar niet naar toe gepraat kan worden. De esthetische beleving wordt ondergaan en misschien is deze prikkel wel conversief traumatisch. De outsider is passé.

MEERWAARDE

Het opnemen van Visible Thinking in het curriculum kan een meerwaarde zijn voor de lessen beeldende vorming in het klaslokaal, maar beter nog in het kunstmuseum. De fysieke ervaring met het ‘echte’ kunstwerk is van positieve invloed op de jongeren. Door tijdens het kunstmuseumbezoek in dialoog te gaan middels de Thinking Routines ontstaan er gesprekken en discussies over kunst en worden de gedachtes hierover geventileerd. Er wordt een gemeenschap van lerenden en denkers gecreëerd. Een stimulerend leerproces ván en vóór allen. Door deze activerende didactiek en de toegepaste Slow Looking zullen een aantal kunstwerken niet zo snel worden vergeten, waarbij er de mogelijkheid bestaat dat de kunstkiijkende jongere traumatisch geprikkeld wordt. ❖

‘IK VOND HET WEL LEUK DAT JE JE EIGEN FANTASIE OVER DE KUNST MOCHT LOSLATEN. EN DAT ALLES WAT JE ZEI NIET FOUT KAN ZIJN. TOCH MOEST JE AF EN TOE EVEN NADENKEN, MAAR MET EEN GOEDE FANTASIE WAS HET APPELTJE-EITJE.’
LEERLING 4-VWO

Dit project kwam tot stand met medewerking van de afdeling educatie van het Bonnefantenmuseum te Maastricht.
www.bonnefanten.nl > Educatie

“DE FYSIEKE ERVARING MET HET ‘ECHTE’ KUNSTWERK IS VAN POSITIEVE INVLOED OP DE JONGEREN”

Werkblad: de See-Think-Wonder-routine en Headlines-routine gecombineerd. Beeld: Patrick Verhoeven

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

- Ga voor meer informatie naar
- > www.kunstkiijkenmetjongeren.wordpress.com
- > www.visiblethinkingpz.org